

A hibrid hadviselési mód jellemzői korunk konfliktusaiban

Biztonságpolitikai kitekintés – A XXI. század biztonsági fenyegetései *A fegyveres konfliktusok, háborúk hatásai*

A két szuperhatalom szembenállásának időszakában is jelentős számú konfliktus, kihívás jelentkezett, de a hidegháború évei alatt ezek kevésbé kiélezettek voltak. 1945-től napjainkig a Földön csupán 26 nap telt el háború nélkül. A legújabb adatok szerint a legbékésebb, biztonságos országok: Izland, Dánia, Ausztria, Új-Zéland, Portugália, Csehország, Svájc, Kanada, Japán, Szlovénia, Finnország. A legkevésbé békés országok a következők: Szíria, Dél-Szudán, Irak, Afganisztán, Szomália, Jemen, Közép-afrikai Köztársaság, Ukrajna, Líbia, Szudán, Pakisztán.¹ A fegyveres konfliktusokban az áldozatok száma 19 601-ről 101 406-ra emelkedett 2008–2016 között.² A 2016-os évben 57 millió menekültet regisztráltak az ENSZ szakosodott szervei. A konfliktusok mérete, intenzitása, az alkalmazott erők nagysága, területi kiterjedése alapján 1989 és 2016 között az áldozatok száma 2,238 millió fő volt. Az államok közötti harcokban 1,29 millió fő, a nem állami konfliktusokban 160 940 fő, az egyoldalú konfliktusokban

¹ Global Peace Index 2018.

Forrás: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2018/06/Global-Peace-Index-2018-2.pdf>

Letöltés ideje: 2019.08.15.

² Uo.

786 620 fő veszítette életét.³ A fegyveres összeütközések hatásai közé sorolható még a gyermekkatonák részvétele⁴ is a harcokban, a környezeti károsodások – akár az Öböl-háborúban az olaj Arab-öbölbe (Perzsa-öbölbe) történő engedése és az olajutak felgyújtása, akár Koszovóban a gyengített uránt tartalmazó lövedékek alkalmazása –, a taposóaknak okozta károk és veszteségek.

Év	Államok közötti konfliktusok száma	Államon belüli konfliktusok száma	Egyoldalú konfliktusok száma	A konfliktusok száma összesen
1973	30	–	–	30
1991	40	27	–	67
2000	49	19	37	105
2005	32	30	35	97
2010	31	28	21	80
2015	42	61	26	129
2016	66	53	28	147
2017	84	50	33	167
2018	77	52	33	162

1. számú táblázat

Az államok közötti, az államon belüli és az egyoldalú konfliktusok száma (darab)⁵

³ Forrás: <http://ucdp.uu.se/#/exploratory>

Letöltés ideje: 2017.07.29.

⁴ 2000-től 300 ezer 8–14 éves gyermek vett részt fegyveres harcokban. Általában harcosként, kémként, futárként, öngyilkos merénylőként, szakácsként, élő pajzsként, hírvivőként, szexuális áldozatként. Az elmúlt 15 évben szinte minden nagyobb fegyveres konfliktusban, összetűzésben részt vettek gyerekek, sokszor 10 év alattiak. Általában árvák, nagyon szegény környezetből származnak.

Forrás: https://childrenandarmedconflict.un.org/publications/WorkingPaper-1_SixGrave-ViolationsLegalFoundation.pdf

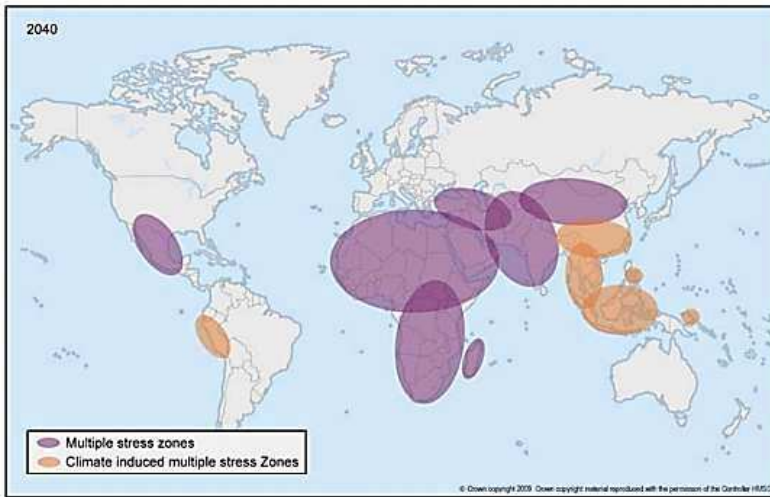
Letöltés ideje: 2017.07.29.

⁵ Uppsala Conflict Data Program Department of Peace and Conflict Research

Forrás: <http://ucdp.uu.se/?id=1>

Letöltés ideje: 2019.08.15.

A terrorizmus és egyéb válságok közép- és hosszú távú hatásai bizonytalanok, azonban ennek a stratégiai sokknak a hatásai mégis jelentősek vagy katasztrofálisak lehetnek. Magukban foglalhatják a globalizációt is, amely társadalmi, gazdasági, pénzügyi és geopolitikai területeket rendezhet át. A 2040-ig terjedő időszakban a globális kölcsönös függés és a komplex rendszerekre való támaszkodás valószínűleg tovább fog nőni.

1. számú ábra
Többfázisú konfliktuszónák 2040-ben⁶

A jelenkori hadviselési módok összehasonlítása

Hagyományos hadviselés

A hagyományos műveletek aktorai az államok, amelyek viszonylagos erő- és eszköz egyensúlyban vannak, stratégiai céljuk az ellenfél védtelenné tétele, akarattal rákényszerítése, az ellenséges katonai erők megsemmisítése, területének elfoglalása, az ellenséges lakosság akaratának megtörése.

⁶ Forrás: www.stat.berkeley.edu/~aldous/Real-World/gst4_update9_Feb10.pdf
Letöltés ideje: 2020.03.16.

Mindez főként katonai módszerek alkalmazásával történik, a stratégiai dimenziók közül az alapvető elem a katonai erő. Fő jellegzetesség a megsemmisítés. Az ilyen jellegű konfliktusok halott-sebesült aránya 1:3. A vezető szereplő a műveletek kezdetétől a befejezéséig az állam. Ilyen háború például az iraki–iráni háború vagy az USA vezette koalíció Irak elleni műveletei.

Aszimmetrikus hadviselés

A háború egyik különleges fajtája az aszimmetrikus hadviselés. Az aszimmetrikus hadviselés *„pontosan körvonalazott politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó, közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmodor, főként harcászati eljárás, amellyel rákényszeríthetjük akaratunkat az ellenségre.”*⁷

Az aszimmetrikus műveletek alatt az államok nem állami szereplők elleni tevékenységét értjük. Stratégiai cél az ellenség kifárasztása, akaratunk rákényszerítése, az ellenség akaratának megtörése, a kivéreztetése. Leggyakoribb a gerilla-, felkelő-, terroristamódszerek alkalmazása. Fő jellegzetesség a kifárasztás. A stratégiai dimenziók közül a fő elem az idő. Az ilyen jellegű konfliktusok halott-sebesült aránya 1:6–14. A vezető szereplők a műveletek kezdetétől a befejezéséig a fegyveres erők, a fegyveres csoportok. Ilyen az USA vezette koalíciónak az al-Káida terrorszervezet elleni tevékenysége.

Hibrid hadviselés

Oroszország fegyveres konfliktusban folytatott módszerét a szakértők hibrid hadviselésnek nevezik. *„A hibrid hadviselés a hagyományos reguláris*

⁷ Resperger István: Kis háborúk nagy hatással. In: Resperger István – Kis Álmos Péter – Somkúti Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. 23. o.

(lineáris, konvencionális) és az irreguláris (nem lineáris, nem konvencionális) hadviselés puha, közepes és kemény módszereinek, eljárásainak rugalmas alkalmazása abból a célból, hogy az ellenség államát, fegyveres erőit működésképtelenné, védtelenné tegyünk és akaratunkat rákényszeríthessük, legfőképpen azzal a stratégiai céllal, hogy az erőszak szintje a konfliktus folyamán ne haladja meg a háborús szintet.”⁸

A hibrid műveletek aktorai az államok és irreguláris szervezetek az állam vagy államok ellen. A döntő erő- és eszközfölényben lévő fél alkalmazza. Stratégiai cél az ellenséges állam és fegyveres erők működésképtelenné, védtelenné tétele, akaratunk rákényszerítése, az állam/nép akaratának a megtörése, az ellenséges állam/katonai erők működésképtelenné tétele, területének elfoglalása, elcsatolása. Fő módszer a reguláris/irreguláris katonai erők és a gerilla-, terroristaszervezetek, diplomáciai eszközök, gazdasági módszerek felváltva, keverve történő alkalmazása. Fő jellegzetesség a kifárasztás és a működésképtelenné tétel. A stratégiai dimenziók közül a fő jellemző a katonai erő és az információ. Az ilyen jellegű konfliktusok halott-sebesült aránya 1:2,5–6. A vezető szereplő a műveletek kezdetétől a befejezéséig az állam. Ilyen háború például Oroszország háborúja Ukrajna ellen.

	Hagyományos hadviselés	Aszimmetrikus hadviselés	Hibrid hadviselés
Aktorok	állam(ok) – állam(ok)	állam(ok) – nem állami szereplő, állam(ok) – állam(ok)	állam(ok), nem állami szereplő(k) – állam(ok)
Alkalmazó fél	hasonló méretű haderők	általában a gyengébb fél alkalmazza	általában a túlerőben lévő fél alkalmazza

⁸ Resperger István: Válságkezelés és hibrid hadviselés

Forrás: https://nbi.uni-nke.hu/document/nbi-uni-nke-hu/Resperger%20Istv%C3%A1n_-_A%20v%C3%A1ls%C3%A1gkezel%C3%A9s%20%C3%A9s%20a%20hibrid%20hadvisel%C3%A9s.pdf

Letöltés ideje: 2019.08.21.

Stratégiai végállapot	az ellenfél védtelenné tétele, akaratunk rákényszerítése	az ellenség kifárasztása, akaratunk rákényszerítése	az ellenséges állam és fegyveres erők működésképtelenné, védtelenné tétele, akaratunk rákényszerítése
A katonai és polgári módszerek aránya	4:1	3:2	1:4
Fő hadviselési módszer	megsemmisítés	kifárasztás	kifárasztás, működésképtelenné tétel
A veszteségek aránya (halott-sebesült)	1:3	1:6–14	1:2,5–6
Fő stratégiai dimenzió	reguláris katonai erő	idő	reguláris és irreguláris katonai erő információ
A „clausewitzi állam, hadsereg, polgár hármass” vezetője a konfliktusban	állam	hadsereg	állam

Összefoglalva a három hadviselési módot, megállapíthatjuk, hogy a hagyományos hadviselés katonai végállapotának hármass szabálya a hibrid műveletekben megfordult. A régi háborúban jellemző „*megsemmisíteni, elfoglalni, megtörni*” elv helyébe az aszimmetrikus műveletekben a „*kifárasztani, megtörni, kivéreztetni*”, a hibrid műveleteknél a „*megtörni, működésképtelenné tenni, elfoglalni*” elv lépett, mint az elsődleges siker záloga. Az új típusú konfliktusok szereplőivel kapcsolatban a legfontosabb megállapítás az, hogy nincsenek érvényes műveleti szabályok – ez egyrészt

az államiság hiányából, másrészt a felkelők, terroristák által alkalmazott eljárásokból következik.

Mit tehetünk a hibrid hadviseléssel szemben?

A hagyományos katonai műveleteket irányvonalak mentén szervezik, a különböző haderőnemek, fegyvernemek együttműködésével. Így egy hadszíntéren két akarat feszül egymással szembe: mindkét fél a győzelmet szeretné elérni úgy, hogy az ellenség súlypontját, fő erőit megsemmisíti, területét birtokba veszi, és megtöri a lakosság akaratát.

Ezekkel a hagyományos műveletekkel szemben a hibrid műveletek a különböző eszközeiket (diplomáciai, nemzetbiztonsági, katonai, gazdasági, kiber-, információs, pszichológiai), a hagyományos és aszimmetrikus módszereket felváltva alkalmazzák az adott ellenség védtelenné tétele érdekében. A cél nem az ellenség fő erőinek legyőzése, hanem az indirekt és direkt módszerek alkalmazásával elérni az ellenség állami (stratégiai) szintű vezetésének megtörését, visszavonulását. Ezeket a kemény, közepes és puha eszközök alkalmazásával érhetjük el. A puha eszközök: a diplomáciai, gazdasági, kiber-, információs, pénzügyi, gazdasági nyomásgyakorlás, az embargó, a pszichológiai műveletek, a különleges erők, a lázadók, a helyi lakosság (vallási, etnikai kisebbség) támogatása, a szervezett bűnözői cselekmények alkalmazása, a válogatás nélküli vagy kontrollált erőszak alkalmazása.⁹ A hibrid fenyegetés Hoffmann szerint az ellenség olyan eljárása, módszere, amely egyszerre alkalmaz hagyományos fegyvereket, eljárásokat, szabálytalan, nem konvencionális eszközöket, terrorizmust és bűncselekményeket politikai céljai elérése céljából.¹⁰

⁹ Vö.: HOFFMAN, Frank: Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Arlington, VA, Potomac Institute for Policy Studies, 2007.

¹⁰ HOFFMAN, Frank: On Not-So-New Warfare: Political Warfare vs Hybrid Threats. War on the Rocks,

Forrás: <http://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/>

Letöltés ideje: 2016.07.28.

Az új orosz hadviselési mód az ellenfél megsemmisítése helyett annak befolyásolására és belső bomlasztására törekszik, a hadviselésben a fegyverek mellett a kulturális és kommunikációs (INFOOPS, PSYOPS) eszközökre is nagy súlyt helyez, és hagyományos fegyveres erők helyett a különleges erők műveleteit részesíti előnyben. A háborút nem korlátozza, hanem az ellenfél teljes háterszágára is kiterjeszti azt, a katonai erővel koordináltan alkalmazva a politikai, diplomáciai, gazdasági, információs, technológiai és környezeti eszközöket.¹¹ A hibrid háború modelljét Rácz az idézett művében előkészítési, politikai előkészítési, műveleti előkészítési, támadási és az elért siker stratégiai kihasználási fázisaira osztja.

A fázis neve	A fázis száma	A fázis célja	Eszközök
Előkészítés	1. fázis	Diplomácia eszközökkel előkészíteni a konfliktus kialakítását, kiszélesítését. A hírszerzés információival felmérni az ellenség lehetséges gyenge pontjait.	Diplomáciai, hírszerzési
Politikai előkészítés	2. fázis	Az ellenséges ország területén kialakítani olyan kedvező feltételeket, melyek által az ország politikai (stratégia) vezetése meggyengülhet.	Politikai, diplomáciai, hírszerzési
Műveleti előkészítés	3. fázis	Az ellenséges állammal szemben gazdasági és politikai nyomásgyakorlás.	Diplomáciai, hírszerzési, gazdasági
Támadás	4. fázis	Az ellenséges kormány elleni támadásokkal és saját különleges erőkkel behatolni a térségbe, területeket megszerezni.	Diplomáciai, hírszerzési, katonai, média, INFOOP, PSYOP
	5. fázis	Az ellenséges kormány erőinek fokozatos kiszorítása,	Diplomáciai, hírszerzési, katonai,

¹¹ RÁ CZ András: i. m. KAJÁ RI Ferenc: Hibrid háború Ukrajnában? Honvédségi Szemle, 2015/5. szám

		a nemzetközi közvélemény befolyásolása.	média, INFOOP, PSYOP
	6. fázis	A kialakított <i>status quo</i> megszilárdítása, a nemzetközi közvélemény befolyásolása.	Politikai, diplomáciai, hírszerzési, média, INFOOP, PSYOP
Az elért sikerek stratégiai kihasználása	7. fázis	A megszerzett területek jogi megalapozása, a nemzetközi közvélemény befolyásolása.	Politikai, diplomáciai, hírszerzési, média, INFOOP, PSYOP
	8. fázis	A terület katonai, közigazgatási megszállása, megtartása.	Politikai, diplomáciai, hírszerzési, katonai, média, INFOOP, PSYOP
	9. fázis	Megakadályozni, hogy az ellenséges ország politikai, katonai nemzetközi szervezet, szövetség tagja lehessen.	Politikai, diplomáciai, hírszerzési, média, INFOOP, PSYOP

3. számú táblázat

A hibrid háború fázisai, tartalma, céljai, eszközei¹²

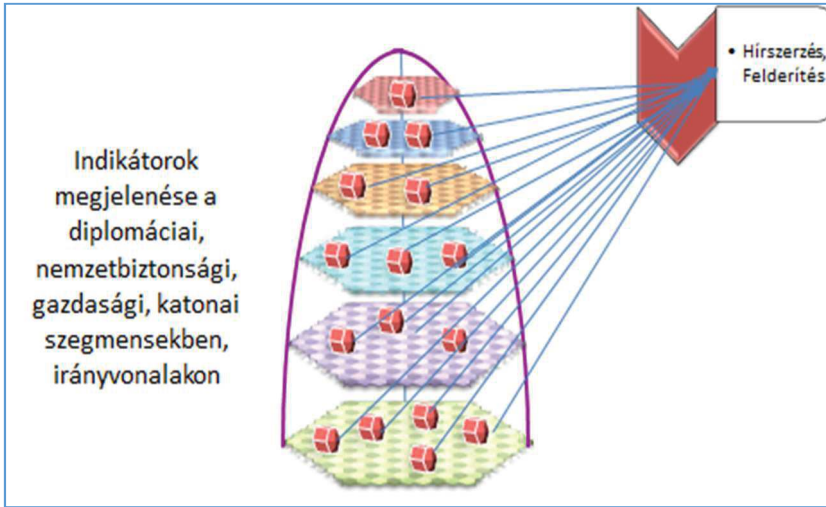
A hibrid műveletek elleni tevékenység

Ahhoz, hogy a hibrid műveletek ellen eredményes tevékenységet (Counter Hybrid Operations, CHO) folytathassunk, a hadműveleti terület összes szegmensében (politikai, diplomáciai, gazdasági, nemzetbiztonsági, katonai) jelentkező indikátorokat, jelzéseket (adatokat) be kell juttatnunk a hálózatközpontú hadviselés központi és hírszerzési, felderítési alrendszerébe.

¹² Rácz András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában

Forrás: <http://kki.gov.hu/download/2/80/c0000/R%C3%A1cz%20Andr%C3%A1s%20hibrid%20h%C3%A1bor%C3%BA.pdf>

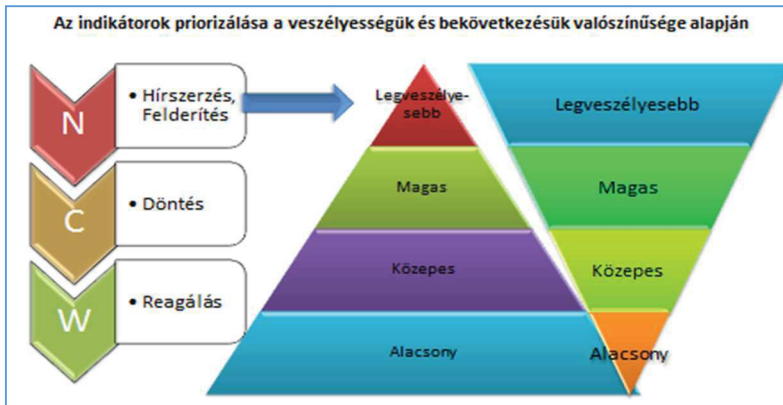
Letöltés ideje: 2016.07.28.

2. számú ábra
Indikátorok a hibrid hadviselésben¹³

Ezt követően az ott keletkezett adatokat értékelő-elemző eljárásokkal információvá kell alakítanunk. Az egyik módszer lehet, hogy a beérkezett adatokat a veszélyeztetettség nagysága (alacsony, közepes, magas, legveszélyesebb), a bekövetkezés valószínűsége (alacsony, közepes, magas, legvalószínűbb) alapján besoroljuk, értékeljük (3. ábra).

¹³ Resperger István: Válságkezelés és hibrid hadviselés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. 29. o.

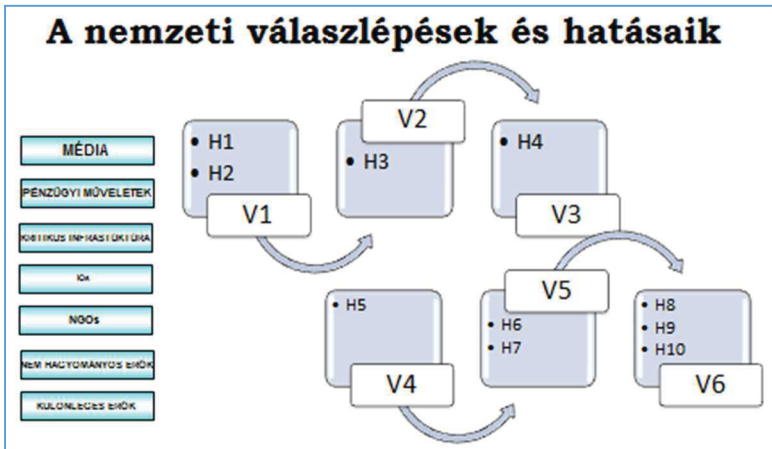

3. számú ábra
Az indikátorok prioritizálása¹⁴

Az értékelt adatok feldolgozása után van lehetőségünk a hibrid műveletek területén a nemzeti válaszlépések megfogalmazására a politikai, diplomáciai, gazdasági, nemzetbiztonsági, katonai irányvonalak mentén. A harcászati, hadműveleti, stratégiai szintű fenyegetéseket egy nemzeti válaszlépési katalógus megalkotása után tehetjük meg. A válaszlépések alkalmazása előtt szükséges a lehetséges pozitív és negatív hatások mérlegelése, azaz a nemzeti válaszlépés által generált hatások figyelembevétele is szükséges a válaszlépések megtétele előtt. A politikai, diplomáciai, gazdasági, nemzetbiztonsági, katonai irányvonalakon belül mérlegelnünk kell egy-egy válaszlépés nemzetközi, hazai és hadszíntéri hatásait.

A következmények reális mérlegelése után lehet lehetőségünk egy értékes, a nemzeti célkitűzéseket megvalósító kontra hibrid művelet sikerére. A legfontosabb kritériumnak azt kell tartanunk, hogy egy hibrid művelet minden irányvonalára (politikai, diplomáciai, gazdasági, nemzetbiztonsági, katonai) megfelelő választ találjunk.

¹⁴ Resperger István: Válságkezelés és hibrid hadviselés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. 30. o.

4. számú ábra

A nemzeti válaszlépések és hatásaik¹⁵

Összegzés¹⁶

A tanulmány arra a fő kérdésre kereste a választ, hogy a hibrid háború miben különbözik az aszimmetrikus hadviselés korábban ismert módszereitől és formáitól. Ennek vizsgálatakor elkülöníthetők A stratégiai és a hadműveleti-harcászati eltérések. Az első és legfontosabb különbség: a hibrid háborúnak nem az a célja, hogy a támadó az ellenfél fegyveres erőinek legyőzését használja eszközként arra, hogy politikai akarát rákényszerítse a megtámadottra. Ehelyett a megtámadott állam egész működését igyekszik megbénítani, beleértve ebbe természetesen a fegyveres erőket is. Ennek elérése érdekében a politikai, diplomáciai, titkosszolgálati, gazdasági és információs eszközök teljes tárházát alkalmazza, rendkívül rugalmasan, az aktorok között lényegében valós idejű

¹⁵ Resperger István: Válságkezelés és hibrid hadviselés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. 31. o.

¹⁶ Rácz András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában

Forrás: <http://kki.gov.hu/download/2/80/c0000/R%C3%A1cz%20Andr%C3%A1s%20hibrid%20h%C3%A1bor%C3%BA.pdf>

Letöltés ideje: 2016.07.28.

koordinációt megvalósítva. Kiemelkedő újdonság, hogy noha a hibrid háború mindvégig aszimmetrikus eszközöket alkalmaz, mégis el tud érni ezekkel direkt célokat is, például területeket tud kiszakítani a megtámadott országból.

A második különbség, hogy Ukrajnában a katonailag erősebb fél, azaz Oroszország használ(t) aszimmetrikus eszközöket a gyengébb ellenféllel szemben, pedig hagyományosan ennek a fordítottja jellemző. A harmadik fő különbség a hibrid háború képlékenységében rejlik. Mivel a támadó ország részvétele formálisan igen nehezen bizonyítható, és katonai erő alkalmazására csak a legutolsó fázisokban kerül sor, így kétséges például a hagyományos védelmi garanciák működőképessége is. A negyedik stratégiai különbség a támadó ország hagyományos haderejének szerepében rejlik. Eltérően a maói „*két kar*” elmélettől, a hibrid háború esetében a támadó ország reguláris hadereje nem támadja meg nyíltan a másik országot, „csak” fenntartja a támadás lehetőségét, ezzel politikai nyomást fejt ki a megtámadott államra.

A hibrid háború hadműveleti-harcászati téren is számos újítást hozott. A támadók részben azonosító jelzések nélküli egyenruhát viselnek, részben pedig beolvadnak a helyi lakosságba, ezzel erősen korlátozva a saját polgári életéért aggódó megtámadott ország erőszak-alkalmazási képességét. Ebből következik az a sajátosság is, hogy a hibrid háború egyáltalán nem terepviszony-specifikus. A hibrid háború harcosainak az adja a védelmet, hogy magukat részben helyinek álcázzák, részben pedig eleve helyieket használnak céljaik elérésére.

A kelet-ukrajnai események azt is megmutatták, hogy a hibrid háború – a klasszikus, maói vagy titói partizánháborútól eltérően – csak korlátozott mértékben igényli a helyi lakosság támogatását. A körükben a központi hatalommal szemben meglévő elégedetlenség valójában inkább hivatkozási alap, mintsem a hadviselés valódi eszköze. A megtámadott állam területi integritását megtörő függetlenségi népszavazások nem valódi referendumok, hanem csak a legitimitás látszatát hivatottak megeremteni. Ehhez pedig nincs szükség valódi tömegtámogatottságra, elegendő annak

a látszata is, ami pedig megfelelő médiafölény birtokában könnyen kialakítható.

Lényeges az is, hogy a megtámadott országban tartós, regionális szinten koncentrált elégedetlenségnek kell lennie a központi hatalommal szemben, amit aztán a támadó ország kihasználhat. Peremfeltétel, hogy a megtámadott országban nagy számban legyenek jelen a támadó országhoz tartozó nemzeti kisebbségek: ez teszi lehetővé, hogy a támadók beszivárgó különleges alakulatai be tudjanak olvadni a helyi lakosságba. Van emellett logisztikai feltétel is: a támadó országnak vagy legitim katonai jelenléttel kell rendelkeznie a megtámadott államban, vagy közvetlenül határosnak kell lennie, gyenge határvédelem mellett. Ez teszi ugyanis lehetővé a hibrid háborúban részt vevő, támadó egységek logisztikai ellátását.

Végezetül az információs műveletek megvalósíthatóságához az is szükséges, hogy a támadó állam a megtámadott országban erős médiapozíciókkal rendelkezzen, akár helyi jelenlét útján, akár pedig úgy, hogy saját területéről működtet olyan médiaadásokat, amelyekre a megtámadott ország lakossága fogékony.

A hibrid hadviselés jövőbeli megjelenési formái, területei a következők lehetnek. Gyakorlati kitekintésként érdemes röviden megvizsgálni, hogy Oroszország hol lehet még képes a hibrid háború alkalmazására, azaz hol teljesülnek a fenti feltételek részben vagy teljes egészében. Az említett feltételek mindegyike megvalósul, így elméletileg a hibrid háború bármikor alkalmazható Moldovában és Kirgizisztánban: gyenge, korrupt és nem hatékony a központi hatalom, adott a vele szemben meglévő tartós, regionálisan koncentrált elégedetlenség, van legitim orosz katonai jelenlét, médiabefolyás, és természetesen Oroszország katonailag erősebb. A gyenge központi hatalom kivételével az összes többi feltétel teljesül Belaruszban és Kazahsztánban is.

A hibrid háború néhány feltétele teljesül a három balti államban is, elsősorban Lettországbán és Észtországban. Ezekben azonban az erős, legitim és hatékony központi hatalom, valamint a NATO-tagság jelentette védelem miatt a fenyegetettség kisebb, ugyanakkor egyáltalán nem kizárható. Ezzel együtt az ukrajnai események megmutatták, hogy a hibrid háború

működésének és gyakorlatának tanulmányozása kiemelten fontos mindazon államok és szervezetek számára, amelyeket – vagy szövetségeseiket – érintheti az Oroszország által kidolgozott és a Krímben sikerrel alkalmazott új hadviselési forma. Kiemelt feladat jut a modern információs technológia eszközeinek mind a támadó erők rugalmas működésének összehangolásában, mind pedig a hibrid háború szerves részét képező, intenzív propagandatevékenységben. Fontos látni ugyanakkor, hogy mindezen eszközök korábban is rendelkezésre álltak, a hibrid háború tehát elsősorban az alkalmazás módjában hozott újat.